

Peronella d'Aragó

Comtessa de Barcelona

—El dia 11 d'agost de 1137 es va celebrar a Barbastre una cerimònia d'esposalles en la que tan sols, un dels contraents, hi era present. Era jo, Peronella d'Aragó, la núvia que només tenia un any. El meu pare, Ramir II d'Aragó, anomenat el Monjo, havia decidit casar-me amb el comte de Barcelona que ja en tenia vint-i-quatre.

—Jo, Ramir el Monjo em vaig veure obligat a fer aquest casament per qüestions polítiques. El meu germà, Alfons I d'Aragó, anomenat el Bataller havia mort sense descendència i havia deixat els seus regnes de Navarra i Aragó a les Ordes Militars del Temple, de l'Hospital i del Sant Sepulcre. Però, els nobles aragonesos van témer que sota el poder de l'església, les seves prerrogatives quedessin minvades i van exigir-me a mi, que havia entrat al monestir essent un nen, que en sortís perquè tenia l'obligació de perpetuar el llinatge. L'estatut canònic m'impedia accedir al tron. Però, amb tot, els aragonesos, em van coronar rei a l'edat de quaranta-vuit anys.

— Aleshores el van obligar a acceptar un esposa i el van fer casar amb Agnès de Poitou, la meva mare, sense tenir cap dispensa papal. Aquest matrimoni, estava doncs, en contra de totes les lleis de l'església; en primer lloc perquè cap clergue podia casar-se i, en segon lloc, perquè el seu grau de consanguinitat era inferior al quart grau que era el que l'església exigia com a mínim.

— A més, els nobles de Castella, volien posar al tron d'Aragó el seu rei Alfons VII i, per aconseguir-ho, constantment em denunciaven al Papa. Aquest, que vetllava pels seus interessos, preferia que es complís el testament d'Alfons el Bataller perquè afavoria en gran manera a l'església.

—Al meu pare, fer el que li exigien els aragonesos li semblava una obligació, ja que era l'únic que havia quedat per poder transmetre el llinatge que també li havia estat lliurat “per la gràcia de Déu”. Però, sentia forts remordiments per haver-se casat i per intentar procrear. Nou mesos més tard del casament, vaig néixer jo, Peronella d'Aragó. — Així que el em vaig assabentar que la meva hereva era una dona, em vaig apressar a fer el traspàs del regne. Segons el costum del regne d'Aragó, una dona no podia exercir de reina. Només un fill baró o el gendre. Vaig buscar immediatament un candidat i el primer que es va oferir va ser el rei de Castella i Lleó, per casar-la amb el més gran dels seus fills. Després també es va oferir el rei de Navarra. No vaig acceptar-ne cap dels dos.

— El meu pare em va lliurar en matrimoni a Ramon Berenguer IV, comte de Barcelona. Enllestida la cerimònia, el meu pare es va retirar al priorat de Sant Pere el Vell a complir la penitència que li havia imposat el Papa. Encara va viure vint anys més dedicat a la vida contemplativa. Agnès de Poitou, la mare, va tornar cap a les seves terres i va acabar la resta dels seus dies al monestir de Fontevraud (que era un lloc habitual per a les dones nobles repudiades per raons polítiques, o per a les vídues).

—I jo, Ramir, la vaig casar a tan tendra edat perquè tenia molt mala consciència i ni tan sols em vaig preocupar de gestionar-li unes bones condicions econòmiques per raó de casament. Els papers que vaig signar van ser més una donació sense condicions que un contracte

d'esponsalici. En aquest document quedava clarament explicitat que si Peronella moria, el comte de Barcelona, romandria rei d'Aragó.

— Al segle XII, la mortalitat infantil era molt elevada i una nena d'un any com jo tenia moltes possibilitats de no arribar a ser dona.

— I jo vaig pensar que amb Ramon Berenguer, el més feble de tots els poderosos dels regnes peninsulars de l'època (tant el rei de Castella com el de Navarra eren molt més poderosos), els nobles aragonesos no tindrien tanta por de perdre el poder. Si el rei era més feble, ells tindrien més poder.

— Amb aquest casament, el meu pare obligava Ramon Berenguer a mantenir el regne d'Aragó i a donar-li successió. Si jo moria, Ramon Berenguer es podia tornar a casar i els seus fills podien heretar el regne d'Aragó. El meu pare volia que Ramon Berenguer es fes càrrec del regne d'Aragó i ell poder retornar al monestir. No va posar cap clàusula en cas que el meu marit no complís la seva promesa. El meu pare era conscient que Ramon Berenguer havia d'esperar-se força anys per casar-se amb mi i que li deixava prou marge per tenir relacions amb altres dones durant la seva joventut.

— Per aquest motiu, jo Ramon Berenguer vaig agafar una concubina que em va donar un fill, Berenguer, a qui vaig proporcionar una brillant carrera eclesiàstica.

— Les precaucions del meu pare havien estat quasi nul·les i, quan jo tenia 13 anys, Ramon Berenguer va trencar el matrimoni. Aleshores, va signar un document de casament amb el rei de Navarra per casar-se amb la seva filla Blanca. I ho va fer perquè necessitava establir la pau a la frontera occidental d'Aragó i fer més estrets els lligams amb Navarra.

— Jo, Ramon Berenguer, finalment no em vaig casar amb Blanca perquè els conflictes a la frontera es van resoldre amb la pau. I el 1150, data en què m'havia de casar amb Blanca, em vaig casar amb Peronella, I no li vaig lliurar cap dot per raó de casament. Tan sols li vaig donar la ciutat de Lleida recentment conquerida als àrabs. Per solucionar el difícil problema de l'absurd testament d'Alfons el Bataller, vaig haver de fer importants concessions als tres ordes militars beneficiats per l'herència.

— Vint mesos després del casament, i amb quinze anys, ja estava embarassada. Vaig tenir un part molt difícil i tement per la meua vida vaig signar un testament deixant el regne d'Aragó al fill que havia de néixer. Jo em considerava l'autèntica i única reina d'Aragó. Si el meu fill moria, el regne tornava a mans del meu marit. En el testament també vaig deixar palesa la meua voluntat de disposar dels meus diners per fer donacions a esglésies de Catalunya i Aragó perquè resessin per la meua ànima. Així, amb aquests documents, vaig començar a actuar com a reina d'Aragó, mai com a comtessa de Barcelona. Al meu marit no el vaig nomenar com a rei d'Aragó. Tant el meu regne com el comtat del meu marit mantenien les seves pròpies organitzacions polítiques, la seva integritat territorial, les seves lleis, les seves institucions i la seva llengua, ja que es tractava d'una unió dinàstica i no pas territorial. L'abril del 1152 vaig tenir el meu primer fill, Pere, que morí als pocs dies.

— I jo, Ramon Berenguer, el 1153, vaig expulsar els sarraïns del Priorat i de la serra de Prades. Finalment, vaig conquerir Siurana completant així, la conquesta del que avui considerem la Catalunya estricta. Paral·lelament a aquesta activitat militar, Peronella i jo ens varem concentrar en la no menys feixuga tasca de repoblació dels territoris conquerits. Ambdós varem propiciar el vital creixement demogràfic mitjançant la concessió de favors

econòmics. I per facilitar-ho també varem impulsar l'establiment de comunitats religioses entre les que cal destacar Valldaura, Santes Creus i Poblet. I jo vaig ser capaç d'emprar una política desconeguda fins llavors permetent l'assentament i permanència de nuclis de població sarraïna en els territoris conquerits. Vaig ser tolerant amb la seva religió, els seus costums i les seves propietats. D'aquesta manera, vaig aconseguir mantenir el rendiment econòmic que era imprescindible per mantenir la zona.

— Mort el nostre fill, el 1156 varem signar un acord de casament amb el rei de Castella, per a seva la filla i per al futur fill que nosaltres poguéssim tenir. Afortunadament, el 1157, amb vint anys, vaig donar a llum el nostre segon fill que, seguint la tradició paterna, va ser batejat com a Ramon Berenguer. Jo, entre atendre el nadó i ajudar el meu marit quasi no podia ni descansar. A més, en pocs anys, vaig infantar cinc fills més, tres nois: Alfons —que va morir molt aviat—, Pere i Sanç; i dues noies: Dolça i Elionor, que també van morir en plena infantesa.

— Jo, Ramon Berenguer, també estava molt ocupat. En morir el meu germà Ramon Berenguer III de Provença, l'emperador Frederic I Barba-Roja pretenia arrabassar-me la Provença. Vaig voler entrevistar-me amb ell però, malauradament, vaig emmalaltir sobtadament.

— Dos dies després, el set d'agost de 1162, moria el meu marit.

— En el meu testament, redactat tot just abans de morir, deixava al nostre primogènit, Ramon Berenguer, l'Aragó i el comtat de Barcelona. A Pere li deixava el comtat de Cerdanya, Carcassona i Narbona. El nostre tercer fill viu, Sanç, havia d'heretar les terres de Pere si aquest moria sense descendència.

— A mi em va deixar Besalú i Ribes a perpetuïtat.

— Quant a Dolça, l'única filla viva, acabaria sent la futura reina de Portugal per matrimoni amb el rei Sanç. El meu fill natural, anomenat Berenguer, abat de Montaragó, bisbe de Lleida i arquebisbe de Narbona, tot i ser fill il·legítim, sempre va mantenir una bona relació amb els seus germanastres.

— El vint-i-quatre de febrer de 1163, Ramon Berenguer, el nostre hereu, un nen de sis anys, va prestar jurament com a comte de Barcelona amb el nom d'Alfons per desig exprés meu. Seria així el primer Alfons del comtat de Barcelona però el segon per a la casa reial d'Aragó. Amb aquest canvi volia mitigar els recels dels aragonesos envers un favoritisme pel Principat. De bon començament, vaig actuar al costat del meu fill però, aviat vaig abdicar, empesa sobretot pels nobles aragonesos. Així l'onze de novembre del mateix any vaig cedir tots els meus drets al meu fill, que va ser coronat rei d'Aragó. Ell va iniciar la saga dels comtes-reis catalans.

Peronella va deixar el govern en mans dels tutors i consellers del petit Alfons. Després va seguir l'exemple del seu pare i es va retirar al monestir de Santes Creus on va morir el 1174 a l'edat de trenta-sis anys.